

Література:

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. 1998.
2. Бабанский Ю. К. Победоносцев Г. П. Комплексный подход к воспитанию школьников. — М., 1980.
3. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси. — Львів, 1996.
4. Галузинський В. М. Масленнікова Н. П. Самовиховання та самоосвіта школярів. — К., 1969. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). — К., 1994.
5. Вишневецький О. Сучасне українське виховання. — Львів, 1996.
6. Дубасенок О.А., Семенюк Т.В., Антонова О.Є. «Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності»: Монографія. — Житомир:Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. — 193 с.
7. Кузь В. Г., Руденко Ю. Д., Сергійчук З. О. Основи національного виховання. — Умань, 1993.
8. Матеріали програми програмою «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» (за заг.ред.І.Д.Беха), К. 2007, 123 с.
9. Натанзон Э. Ш. Трудный ученик и педагогический коллектив. — М., 1984.
10. Настенко Л. «Педагогічні умови культурологічної підготовки майбутнього вчителя» Автореферат, Київ — 2002
11. Стельмахович М. Г. Теорія і практика українського національного виховання. — Івано-Франківськ, 1996.
12. Фіцула М. М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів. — Тернопіль, 1993.
13. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. — К.: «Академія», 2000. — 544 с.
14. Шилова М. П. Изучение воспитанности школьников. — М., 1982.
15. Подласый И. П. Педагогика. — М., 1999.

У статті представлені результати дослідницької роботи з питань сучасних проблем у підготовці майбутніх педагогів до виховної діяльності, зазначені сучасні проблеми психолого-культурологічної, технологічної складової змісту підготовки майбутніх учителів, які потребують вирішень.

Ключові слова: підготовка майбутніх педагогів, технології, психологічні та культурологічні питання підготовки.

В статье представлены результаты исследовательской работы по вопросам современных проблем в подготовке будущих педагогов к воспитательной работе, определены современные проблемы психолого-культурологических, технологических компонентов содержания подготовки будущих учителей.

Ключевые слова: подготовка будущих педагогов, технологии, психологические и культурологические вопросы подготовки.

The paper presents results of research on contemporary issues in Worth preparing future teachers to educational work, defined modern problems of psycho-cultural, technological components of the content preparation of future teachers

Keywords: preparation future pedagogy, technology, psychological and cultural training.

УДК 378.147.091.313:004.9

О.І. Кармазіна, Л.Л. Коношевський
м. Вінниця, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ

Постановка проблеми. Нині відбуваються досить різкі зміни в усіх сферах людської діяльності, котрі не можуть серйозно не впливати на зміст, форми і методи освіти на всіх її рівнях.

Серед змін, що найсуттєвіше впливають на навчання студентів, назвемо такі: зростання швидкості накопичення знань; розвиток мережі комунікацій, що дає можливість практично миттєво обмінюватися одержаною інформацією; бурхливий розвиток нових високих технологій; подальша спеціалізація у різних галузях знань; широке впровадження комп'ютеризації, що змінює ставлення до характеру теоретичних досліджень.

Формування у педагогічних ВНЗ не просто кваліфікованого педагога, а розвиток творчої особистості фахівця, неможливе без внесення змін у навчальний процес, які б створювали студенту можливості для самореалізації, саморозвитку, самоствердження.

В умовах інформатизації педагогічної освіти будь-які педагогічні технології немислимі без широкого застосування ІКТ, що дозволяють повною мірою розкрити педагогічні, дидактичні функції цих методів, реалізувати закладені в них потенційні можливості.

Аналіз досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Застосуванню ІКТ у навчально-виховному процесі як середньої, так і вищої школи присвячені дослідження Ю. Горошка, Р. Гуревича, А. Гуржія, В. Дровозюк, А. Єршова, М. Жалдака, В. Жильцова, О. Жильцова, І. Забара, В. Заболотного, Т. Зайцева, М. Кадемії, В. Клочка, О. Кузнєцова, Н. Морзе Т. Олійник, А. Пенькова, О. Пометун, С. Ракова, О. Савченко, Є. Смірнова, Т. Чепрасова, В. Шавальова, О. Шестопалука та ін. Проблеми формування вмінь використовувати ІКТ у навчальному процесі розглядалися у працях М. Жалдака, Ю. Жука, С. Кузнєцова, В. Лапінського, Ю. Машбиця, В. Монахова, О. Співаковського, Ю. Триуса, С. Христочевського та ін.

Упровадження ІКТ в педагогічну освіту впливає на всі компоненти методичної системи процесу навчання. Необхідно зазначити, що інтенсивний розвиток ІКТ випереджає розвиток методів використання цих засобів у навчальному процесі.

ІКТ дозволяють легко розв'язувати проблеми зберігання, пошуку і доставляння інформації студентам. Нині у ВНЗ в електронному вигляді накопичено значні інформаційні ресурси, проте наявні приклади використання ІКТ у ВНЗ представлені фрагментарно. В першу чергу це відбувається через відсутність наукової і методологічної бази, чіткого уявлення про технічні і методичні проблеми, застосування ІКТ в освітньому процесі. Незважаючи на окремі успіхи застосування ІКТ, одержані результати мають розрізнений характер, мають приватні вирішення, не піддаються тиражуванню і впровадженню у різних навчальних закладах. Тому на перший план виходять завдання: створення на базі узагальнень і розвитку досягнутих результатів використання ІКТ в навчальному процесі єдиної концепції побудови інформаційного освітнього середовища; розроблення методів проектування і впровадження інформаційного освітнього середовища в навчальний процес з метою подальшого підвищення ефективності навчання, розширення сфери експорту освітніх послуг і адекватної реакції на зростаючу динаміку зміни знань, особливо в галузі педагогічних наук.

У зв'язку з цим необхідно відзначити, що володіння комп'ютером як інструментом приймання, перетворення і передавання всіх видів інформації є унікальним засобом навчання й інтеріоризації знань — необхідна умова підготовки майбутнього фахівця до реалій життя і праці у високо технологізованому ХХІ столітті.

Інтеріоризацією називають перетворення, в результаті якого зовнішні за своєю формою процеси із зовнішніми ж, матеріальними предметами перетворюються на процеси, що відбуваються у свідомості; за цих умов вони піддаються специфічній трансформації — узагальнюються, вербалізуються, скорочуються і, головне, стають здатними до подальшого розвитку» [1, с. 95].

Нині ІКТ мають сприйматися як засіб підтримки й організації навчання, а не як річ у собі. Комп'ютеризація — це якісно нове явище, що створює нові, раніше не використовувані можливості для оволодіння вміннями і навичками проектної діяльності й котре сприяє формуванню реального, власного досвіду цієї діяльності кожним, хто навчається, будь то студент або учень.

На думку фахівців, можна виділити два основні напрями використання ІКТ. Мета першого — забезпечити загальну комп'ютерну грамотність, у цьому випадку комп'ютер є об'єктом вивчення. Мета іншого — використати комп'ютер в якості засобу, що підвищує ефективність навчання. Принаймні ці два напрями ніскільки не виключають, а лише доповнюють один іншого.

У чому саме переваги ІКТ? Виділимо деякі з них. По-перше, можливість надати студентам більше інформації, ніж за традиційного методу навчання (лише підручник). У процесі цього

можна показати різні, іноді протилежні, думки з окремих питань. По-друге, студентам простіше шукати потрібний навчальний матеріал. Його можна вільно роздрукувати, тобто не потрібно шукати (купувати) підручник — все зберігається на носії інформації (в одному місці й у меншому обсязі). По-третє, є можливість спілкування студента як зі студентами, так і з викладачем. Це дає можливість поставити питання, яке не вдалося задати на лекції, практичному, лабораторному занятті. Ця обставина наближає нас до найефективнішої форми навчання — індивідуальної. По-четверте, викладач може створювати навчальний матеріал, використовуючи різні (розширені) можливості мультимедійних інструментів. Такий навчальний матеріал (аудіо, відео елементи анімації в навчально-інформаційному матеріалі) не лише має красу, а й дозволяє краще його запам'ятовувати. По-п'яте, збільшується час на самостійну роботу студента. Тепер не потрібна аудиторія, не потрібний традиційний підручник — лише ноутбук (планшетник, стаціонарний комп'ютер) і доступ у глобальну Інтернет або локальну Інтранет мережу.

Про «перетин» нових педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій ми зустрічаємо в Є. Полат: «Нові педагогічні технології. немислимі без широкого застосування ІКТ, комп'ютерних у першу чергу», оскільки саме вони «дозволяють повною мірою розкрити педагогічні, дидактичні функції цих методів, реалізувати закладені в них потенційні можливості» [2].

Мета статті — розкриття потенційних можливостей використання ІКТ, зокрема інтерактивного плаката, ресурсів Інтернету і практики спілкування через Інтернет.

Виклад основного матеріалу. Серед комп'ютерних засобів навчання фахівці в галузі інформатики виділяють програмні та технічні засоби. До перших належать облаштування зберігання, оброблення і передавання даних (персональні комп'ютери, комп'ютерні мережі, телекомунікаційні системи передачі аудіо, відео і мультимедійної інформації), а до інших — системне програмне забезпечення і системи програмування.

Аналіз теорії і практики використання комп'ютерних засобів навчання дозволяє систематизувати основні дидактичні функції інформаційних засобів навчання: *компенсаторність* — полегшення процесу навчання, зменшення затрат часу, сил, здоров'я педагога і студента (учня); *інформативність* — передавання необхідної, сучасної, значного обсягу для навчання інформації; *інтегративність* — розглядання об'єкту, що вивчається, або явища частинами і в цілому; *інструментальність* — безпечно і раціональне використання певних видів діяльності студента і викладача.

Багато фахівців відзначають що, якщо використати в навчанні студентів ІКТ, зокрема телекомунікації, то цей процес розриває умовні межі професійних граней того або іншого ВНЗ, студенти вступають в інтерактивне міжпрофесійне, загальнолюдське спілкування. Не викликає сумнівів те, що викладач, досвідчений у сфері нових педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій, прагнучиме, щоб його студенти також опанували всі необхідні вміння і навички, використовуючи технічні досягнення. Як відзначає Є. Полат, «нині педагог має прагнути, щоб його підопічні вивчали світ не лише по телевізору, щоб вони могли спілкуватися один з іншим щодня, ставлячи один іншому самі різні питання, ділячись своїми ідеями, беручи участь у спільних дослідженнях, творчих роботах» [2].

У результаті інформатизації освіти розширилися можливості організації взаємодії суб'єктів навчального процесу з навчальним матеріалом. Нині навчальний матеріал для студентів можна подати у вигляді електронного підручника, електронного довідника, педагогічного програмного засобу, презентації, інтерактивного плакату і т.д. А з використанням інтерактивної дошки, персонального комп'ютера, мультимедійного проектора можна організувати навчальну діяльність, як на заняттях, так і в процесі індивідуальної самостійної роботи студента. Основною метою застосування цього устаткування на занятті є досягнення глибшого запам'ятовування навчального матеріалу через образне сприйняття, посилення його емоційної дії, забезпечення «занурення» в конкретне навчальне середовище.

Інтерактивний електронний плакат є сучасним багатофункціональним засобом навчання, який надає широкі можливості для організації навчального процесу. Це свого роду укрупнена

дидактична одиниця, дидактичний багатомірний інструмент, де забезпечується багаторівнева робота з певним обсягом інформації. На відміну від мультимедійного заняття інтерактивний плакат може бути лише багаторівневим і багатофункціональним, який забезпечує, наприклад, як вивчення нового матеріалу, так і закріплення, зворотній зв'язок та контроль за якістю засвоєння одержаної інформації [4, с. 20].

Інтерактивний електронний плакат є педагогічним програмним засобом, за допомогою якого дидактичні матеріали подаються у вигляді інтерактивних елементів, і реалізований засобами Microsoft Office, VBA або спеціальними програмами. Інтерактивний електронний плакат є сучасним багатофункціональним засобом навчання, який може бути повноцінною навчальною наочністю, а також надати викладачу можливість ефективніше організувати навчальний процес.

Широке використання того або іншого виду ілюстрацій у важких для розуміння фрагментах тексту, ілюстрації понять і визначень, явищ і процесів, а також оптимального використання ілюстрацій для «пожвавлення» усього навчального матеріалу дозволяють поліпшити сприйняття, розуміння і засвоєння, оптимізувати час навчання, підвищити ефективність навчально-пізнавальної діяльності загалом.

Якщо традиційна наочність мала на увазі конкретність об'єкту, що вивчався, то за використання ІКТ стає можливою динамічна інтерпретація істотних властивостей не лише реальних об'єктів, а й наукових закономірностей, теорій, понять.

Аналіз наукової літератури дозволив нам переконатися в доцільності вибирання інформаційно-комунікаційних засобів навчання в зв'язку зі значними позитивними змінами у студентів у процесі їхньої освітньої діяльності: збільшення активності студентів, їхньої зайнятості, міри інтеріоризації навчального матеріалу; традиційний контроль знань може бути з успіхом замінений результатами роботи над проектом, рефлексією проміжних результатів за зменшення долі суб'єктивності, миттєвості оцінки; заміна змагання, конкуренція кооперацією, співпрацею, що підвищує ефективність навчання, рівень осмислення навчального матеріалу, глибину аргументації, теоретичного, концептуального усвідомлення; поворот від оволодіння всіма студентами одного й того самого навчального матеріалу до оволодіння різними студентами різного навчального матеріалу залежно від власних інтересів, професійних переваг, рівня культурного, соціального, педагогічного досвіду, що мається, знань у досліджуваній сфері; розширення професійних знань, умінь і навичок майбутнього фахівця за рахунок використання різноманітних інформаційно-комунікаційних засобів і технологій, зокрема Інтернету.

Інтернет змінює зміст навчання, методи, організаційні форми його управління. Основними цілями використання ІКТ, мережі Інтернет в освіті є інтенсифікація навчання; підвищення якості навчальної діяльності; розвиток творчого потенціалу студентів; різноманітність навчання; індивідуалізація навчання; організація ефективної позааудиторної індивідуальної й самостійної роботи студентів; активізація роботи студентів загалом.

Інтернет у сучасному суспільстві перестав бути просто системою зберігання і передавання надвеликих обсягів інформації, а став новим соціальним середовищем — середовищем життєдіяльності величезної кількості людей, в якому відсутні географічні, політичні, національні та вікові бар'єри. Його роль у житті сучасного суспільства визначається, не стільки технічними характеристиками, скільки можливістю: а) вільного доступу до різноманітної інформації, пронизаної безліччю взаємозв'язків, що утворюють, так звану, «Всесвітню павутину»; б) інформаційної взаємодії учасників мережі з використанням вільно доступних сервісів мережі (пошук інформації, засоби ведення діалогу в мережі, електронна пошта, створення і публікація веб-сайтів, телеконференції, комунікації).

Як засвідчують наші дослідження, реальне впровадження Інтернету в навчання визначається тим, наскільки його використання асоціюється у свідомості студента з майбутньою професійною (самостійною) діяльністю. Отже, і починати впровадження потрібно з організації самостійної роботи студентів на основі Інтернет. Впровадження Інтернет у навчання змінює організацію самостійної роботи студентів, яка будується на інформаційній взаємодії суб'єктів

навчального процесу всередині інтернет-середовища, що передбачає значну самостійність студентів, велику індивідуалізацію завдань. Виконання цієї роботи відбувається у позааудиторний час, але завдяки комунікаційним можливостям мережевих технологій студент у будь-який час може одержати потрібну консультацію, взяти участь в обговоренні проблеми, роботі над проектом.

Попри те, що Інтернет уже нині здатний принести реальний освітній ефект, у нашій країні він лише починає осмислюватися як інструмент освіти. Для його широкого використання необхідно, окрім відповідної технічної, програмної, кадрової оснащеності навчального закладу, розробляти спеціальні методики, і ні в якому разі не абсолютизуючи можливості Інтернету.

Використання Інтернету сприяє формуванню і розвитку здібностей студентів до самостійного пошуку, збирання, аналізу і представлення інформації. Освітня інформація може тепер розглядатися як поняття інтеграційне, що вбирає в себе різноманітні види інформації (текст, графіка, відео, аудіо, гіпертекст) і різні форми її подання в мережі (освітній портал, веб-сайт, веб-квест, електронний підручник тощо). Цим пояснюється популярність використання Інтернету та ІКТ загалом в навчальному процесі.

Говорячи про комп'ютеризацію процесу навчання не можна не торкнутися так званого дистанційного навчання, що багато в чому допускає використання можливостей комп'ютерної техніки: обмін матеріалами між студентами та викладачами; доступ студентів до пропонованої викладачами інформації (лекції, лабораторні, практичні роботи, методичні рекомендації тощо).

Дистанційне навчання має ті самі аспекти або напрями, характерні для комп'ютеризації навчання у цілому (пошук і підготовка навчальних матеріалів і доведення їх до студентів) з обмеженнями, що накладаються можливостями Інтернет, ліній зв'язку, тарифами тощо.

Мабуть, найефективніше нині — це поєднання традиційних форм і дистанційного навчання. На наш погляд, вони прекрасно доповнюють одні інших, дозволяючи максимально використати як можливості студентів до самостійного навчання, так і значно підвищити ефективність роботи викладачів. Тим більше що для початку навчання за дистанційним методом студент має з цим методом ознайомитися. Зробити це можна або у формі очного заняття з викладачами — учасниками навчання, або допускає самостійне освоєння методу студентом, що, у свою чергу, вимагає від нього прекрасних навичок самостійної роботи і хорошого знання ІКТ.

Говорячи про вдосконалення і розвиток комп'ютеризації навчального процесу не можна не відзначити, що цей процес неможливий без розв'язання таких завдань: розвиток матеріальної бази, тобто технічного і програмного забезпечення. Матеріально-технічне забезпечення має бути достатнім якісно і кількісно. Якісно — означає забезпечувати нормальну роботу користувачів із сучасним програмним забезпеченням. Кількісно — означає забезпечити можливість достатнього машинного часу користувачів; вдосконалення методології, тобто відпрацювання способів і методів використання комп'ютерів у різних напрямках комп'ютеризації навчального процесу, пошук і реалізація нових напрямів.

Висновки. Отже, ІКТ на нинішньому етапі розвитку освіти відіграють важливу роль. Вони сприяють удосконаленню змісту, методів і форм навчання в умовах єдиного інформаційного простору, формуванню вмінь самостійно здобувати знання, здійснювати інформаційно-навчальну й експериментально-дослідницьку діяльність. Саме тому упровадження ІКТ є пріоритетним напрямом підготовки студентів.

Література:

1. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. — [2-е изд.]. — М. : Изд-во полит. литературы, 1977. — 304 с.
2. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров ; под ред. Е. С. Полат. — М. : Издательский центр «Академия», 2000. — 272 с.
3. Штейнберг В. Э. Дидактические многомерные инструменты : теория, методика, практика : [монография] / В. Э. Штейнберг. — М. : Народное образование, 2002. — 304 с.

У статті розкрито потенційні можливості використання ІКТ, зокрема інтерактивного плаката, ресурсів Інтернету і практики спілкування через Інтернет студентів — майбутніх учителів.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології, інтерактивний плакат, Інтернет, дистанційна освіта, комп'ютеризація навчання, інформатизація освіти

В статье раскрыты потенциальные возможности использования ИКТ, в частности интерактивного плаката, ресурсов Интернета и практики общения в Интернет студентов — будущих учителей.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии, интерактивный плакат, Интернет, дистанционное образование, компьютеризация обучения, информатизация образования.

Potential possibilities of the use of ICT are exposed in the article, in particular interactive placard, resources of the Internet and practice of communication in the Internet of students - future teachers.

Keywords: of informatively-communication technologies, interactive placard, Internet, controlled from distance education, computerization of educating, informatization of education.

УДК 378.041

Н.В. Корольова
м. Вінниця, Україна

САМООСВІТА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НЕПЕРЕРВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Важливою умовою готовності до професійної діяльності майбутнього вчителя в сучасній школі є не тільки сформованість умінь застосовувати знання, отримані під час навчання у вищому навчальному закладі, а й готовність до їх здобуття і поповнення впродовж усієї педагогічної діяльності. Таке бачення зростання професіоналізму майбутнього вчителя з самого початку його навчання у вищому навчальному закладі закладає основу розуміння необхідності неперервності освіти. Такий підхід породжує ідею щодо неперервності освіти майбутнього вчителя, яка здійснюється спочатку в ВНЗ переважно авторитарною системою навчання, спрямованою на накопичення знань, а потім у процесі навчання в різного рівня інститутах підвищення кваліфікації вчителів, методичних об'єднаннях, конференціях, семінарах, які надають лише певний мінімум знань.

Поєднання формальної та неформальної форм неперервної освіти можливе, якщо вона діє як за зовнішніми впливами, що здатні сформувати позитивні настрої і прагнення, так і за умови оновлення знань у процесі постійної самоосвіти. Підготовка майбутніх фахівців, готових до постійних змін, саморозвитку, самовдосконалення, потребує вирішення суперечностей у системі роботи вищих навчальних закладів, а саме між усе ще існуючим авторитарним характером підготовки майбутнього учителя та необхідністю усвідомлення студентами індивідуальності творчого характеру їхньої майбутньої професії. Основою, яка об'єднує вищу освіту й післядипломну в єдину систему неперервної освіти, є самоосвіта.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблеми неперервної професійної освіти присвячені праці Н. Ващенко, С. Гончаренка, І. Зязюна, Р. Ісламшіна, В. Кременя, Н. Ничкало, С. Сисоєвої. Про самоосвіту, освіту дорослих, неперервну освіту написані дослідження Г. Алфьорової, С. Вершловського, Б. Гершунського, Е. Ібрагімової, П. Каптерева, Ю. Кулюткіна, Г. Сухобської, Т. Шадріной. Проблемами активізації самоосвіти й професійного самовдосконалення особистості займались О. Бодальова, А. Ковальов, Н. Підкасистий, М. Сметанський, Г. Щукліна, Л. Ярова та інші дослідники. Невирішеними аспектами проблеми залишається організація самоосвіти майбутніх учителів у процесі їхньої професійної підготовки.

Мета статті — проаналізувати роль самоосвіти в системі підготовки майбутніх учителів до неперервної освіти.